

BAB I

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang Masalah

Kabiasaan ulin di buruan pasosoré jaman baheula nepi ka kiwari masih kénéh sok dilakukeun ku barudak leutik di Desa Tanjungwangi Kacamatan Cicalengka Kabupaten Bandung, ungal soré sanggeus asar barudak sok silih sampeur tuluy ngarumpul di lapang deukeut SD Dampit 02 bari arulin gogonjakan.

Desa Tanjungwangi téh salah sahiji desa anu aya di Kacamatan Cicalengka Kabupaten Bandung. Ieu désa masih kaasup lembur pisan kusabab ayana di luhur gunung, jalanna ngaliwatan curug anu lumayan kasohor nya éta Curug Cindulang. Di tilik tina lokasina, bisa jadi ieu salah sahiji alesan pangna kaulinan barudak masih osok diulinkeun, nya éta kusabab jauh ti kamodérenan anu geus ngarémbét ka kota-kota.

Numutkeun *Kamus Basa Sunda* (LBSS, 2007, kc. 507) ‘kaulinan’ asalna tina kecap ‘ulin’ anu hartina nyenangkeun haté ku udar-ider atawa ngalampahkeun perkara anu matak resep sorangan atawa jeung babaturan. Anapon ‘kaulinan’ nya éta perkara nu sok dipaké ulin, kaheureuyan. Kaulinan barudak téh mangrupa kagiatan anu gedé mangpaatna pikeun kamekaran psikologis barudak jeung mangrupa bibit tumuwuhna kaparigelan, karancagéan, jeung paripolah séjénna anu ngarojong kana prosés mekarna jiwa, ahlak, tur moralbudak. Sagala sikep jiwa jeung gerak pisik pikeun mangsa nu bakal datang, lolobana ditangtukeun ku kagiatan ulin keur leutikna. Kaulinan barudak mangrupa salah sahiji ciri has jembarna budaya Sunda. Nu ngaranna kabeungharan, raket patalina jeung harga diri bangsa atawa sélér bangsa, lamun hiji sélér bangsa leungit sarua jeung ngurangan kabeungharan atawa harga diri éta bangsa.

Unggal bangsa di ieu dunya ilaharna miboga kaulinan rahayat. Ieu kagiatan ogé kaasup folklor sabab dihasilkeun ngaliwatan warisan lisan. Tapi di sagigireun éta, aya unsur-unsur anu lain lisan nu nyangkaruk dina kaulinan barudak. Ku kituna, kaulinan barudak/kaulinan tradisional dikelompokkeun kana folklor

sabagian lisan numutkeun Brunvand (dina Danandjaja, 2007, kc. 21). Lantaran kaulinan tradisional mangrupa salahsahiji wong folklor sabagian lisan, ku kituna, di unggal wewengkon tangtu bédá-béda ditilik tina ngaran kaulinan atawa tina alatna, kitu deui aturanana.

Kaulinan barudak ogé mangrupa produk kabudayaan anu dipibanda ku masarakat ku sabab sumebarna turun-tinurun. Kabudayaan nya éta kabiasaan manusa nu aya dina kahirupan sapopoé jeung alamna. Budaya Sunda taya lian ti lingkungan sosial-budaya, norma-norma, jeung ajén-inajén séké sélér bangsa Sunda. Budaya Sunda dipanggul ku urang-urang Sunda nu hirup, tumuwuh dina lingkungan sosial-budaya Sunda, turta maranéhna sadar jeung maké norma, ajén jeung budaya Sunda dina sagala aspék kahirupanana (Isnendes, 2010, kc. 24).

Ajén-inajén anu aya dina kaulinan barudak aya tilu nya éta: (1) ajén sosiologis, ieu katitén tina cara barudak komunikasi jeung silih mantuan nalika ulin, (2) ajén atikan, katitén tina cara barudak mikir keur néang hiji cara pikeun meunangkeun hiji kaulinan, jeung (3) ajén palsapah, katitén tina sikep barudak nalika ulin babarengan boh tina étikana boh éstétikana. Tina tilu ajén ieu kaciri yén kaulinan barudak téh lain ngan saukur keur ulin gogonjakan hungkul, tapi ngawangun karakter budak, ngalatih cara mikir jeung maheutkeun tali duduluran di unggal individu sabab dina unggal kaulinan di butuhkeun gawé bareng.

Dina prak-prakanana biasana sok aya sababaraha hal anu ngabédakeun kaulinan di unggal daerah, boh tina kakawihanana boh tina gerakanana. Ieu mangrupa ciri has dina kaulinan barudak anu sumebarna ngaliwatan lisan, dina nepikeunana sok aya anu nambahan atawa ngurangan boh dina cara meragakeunana boh dina kekecapan anu dihaleuangkeun.

Kaulinan barudak nu jadi warisan budaya téh mibanda mangpirang-pirang tanda anu miboga ma'na jeung ajén palsapah pikeun manusa. Sakuduna, salian ti urang nyaho lamun kaulinan barudak téh mangrupa salah sahiji hasil budaya, ogé dipiharep nyaho kana ma'na anu nyangkaruk di jerona. Tanda anu dipaluruh téh bisa katitén tina sagala aspék, saperti prak-prakanana, pakakas anu dipaké, jeung kakawihanana.

Nurutkeun Peirce (dina Sobur, 2009, kc. 157), tanda téh kabagi jadi tilu bagian, nya éta ikon (*icon*), indéks (*index*), jeung simbol (*symbol*), anu sakabéh
Aas Srimulyani, 2015

téh miboga sifat konvénşional, nya éta gumantung kana kasapukan masarakat di hiji wewengkon dimana éta tanda dipakéna. Jadi, bisa waé dina ngama'naan hiji hal atawa tanda téh, di hiji wewengkon jeung wewengkon séjénna téh béda-béda.

Kiwari kaulinan barudak téh geus kaséréd ku kaulinan-kaulinan anu leuwih modérn. Hal ieu lain ngan saukur dibalukarkeun ku meuweuhna kaulinan anu leuwih canggih, tapi dibalukarkeun ogé ku heureutna pangaweruh generasi ngora kana kaulinan barudak. Salah sahijina tarékah pikeun ngajaga sangkan kaulinan barudak teu leungit, nya éta kudu diwanohkeun ka generasi ngora di tengah-tengah kahirupan modérn.

Hasil tina ieu panalungtikan téh dipiharep bisa dijadikeun jalan pikeun barudak wanoh deui kana kaulinan barudak. Ulah nepi ka pamingpin ieu nagara téh poho kana hasil budaya anu aya di wewengkon asalna.

Panalungtikan-panalungtikan ngeunaan kaulinan barudak jeung tanda geus réa dilaksanakeun ku para mahasiswa. Di handap ieu ditataan sababaraha panalungtikan nu kungsi diayakeun ngeunaan kaulinan barudak:

- 1) “Kaulinan Barudak Lembur di Kacamatan Sétu Kabupaten Bekasi pikeun Bahan Ajar di SD Taman Rahayu 01 Kacamatan Sétu Kab. Bekasi” (Januar Prayitno taun 2009);
- 2) “Struktur dina Kaulinan Tradisional di Désa Pagerwangi Kacamatan Lembang Kabupatén Bandung Barat pikeun Bahan Pangajaran Maca di SMP Kelas VII” (Astri Handayani taun 2014);
- 3) “Simbol-simbol dina Upacara Tradisi Guar Bumi di Blok Komplék Desa Salawana Kacamatan Dawuan Kabupaten Majalengka pikeun Alternatif Bahan Pangajaran Maca Artikel Budaya di SMA Kelas XII” (Euis Nur Amalia taun 2013)

Niténan panalungtikan anu geus aya, loba nu geus nalungtik ngeunaan kaulinan barudak, tapi can aya anu nalungtik ngeunaan ulikan struktur jeung sémiotik dina kaulinan barudak. Ku kituna, ieu panalungtikan dipuseurkeun kana ulikan struktur jeung semiotic dina kaulinan barudak. Dikasangtukangan ku alesan nu dipedar saméméhna, ieu panalungtikan nu judulna “Kaulinan Barudak di Desa Tanjungwangi Kacamatan Cicalengka Kabupaten bandung (Ulikan Struktur jeung Sémiotik)”, penting dilaksanakeun.

Aas Srimulyani, 2015

KAULINAN BARUDAK DI DÉSA TANJUNGWANGI KACAMATAN CICALENGKA KABUPATEN BANDUNG
Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

1.2 Rumusan Masalah

Istilah anu aya patalina jeung ieu panalungtikan nya éta struktur, sémiotik, jeung kaulinan barudak. Struktur mangrupa hubungan timbal balik anu silih pangaruh antara unsur-unsurna, éta hubungan téh saéstuna anu nangtukeun sarta ngécéskeun saban-saban objék nu ditalungtik. Sémiotik mangrupa cara méré nyaho tanda-tanda anu nyangkaruk dina unsur atawa bagian tina hasil kabudayaan di hiji daerah. Kaulinan barudak mangrupa kagiatan anu sok dilakukeun ku barudak (lalaki atawa awéwé) saurang atawa leuwih pikeun kasenangan maranéhanana.

Dumasar kana kasang tukang anu diébréhkeun saméméhna, sangkan ieu panalungtikan leuwih museur sarta teu lega teuing ambahanna, perlu diwatesan ku analisis ngeunaan istilah sémiotik kaulinan barudak nu aya di Desa Tanjungwangi Kacamatan Cicalengka. Ku kituna, nu rék ditalungtik museur kana ngaran-ngaran kaulinan, cara mintonkeun, sarta unsur sémiotik dina unggal kaulinan anu di pintonkeun.

Dumasar kana rumusan masalah diluhur, nu jadi masalah dina ieu panalungtikan dirumuskeun dina kalimah pananya ieu dihandap.

- 1) Kumaha kaayaan kaulinan barudak di Désa Tanjungwangi Kacamatan Cicalengka?
- 2) Kumaha struktur kaulinan barudak nu aya di Désa Tanjungwangi Kacamatan Cicalengka?
- 3) Naon waé unsur semiotik nu aya dina kaulinan barudak di Desa Tanjungwangi Kacamatan Cicalengka?

1.3 Tujuan Panalungtikan

Dina hakékatna unggal panalungtikan mobiga tujuan. Tujuan nya éta hal anu hayang kahontal nalika ngayakeun panalungtikan.

Saluyu jeung watesan sarta rumusan masalah di luhur, ieu panalungtikan miboga tujuan umum jeung tujuan husus.

1.3.1 Tujuan Umum

Sacara umum ieu panalungtikan miboga tujuan pikeun ngumpulkeun kaulinan naon waé anu aya jeung maluruh tanda-tanda anu aya dina gerak jeung kakawihan kaulinan barudak di Desa Tanjungwangi pikeun ngamumulé deui kabudayaan urang Sunda anu geus mimiti euweuh.

1.3.2 Tujuan Husus

Sacara husus ieu panalungtikan miboga tujuan pikeun ngadéskripsikeun jeung nganalisis:

- 1) kaulinan barudak anu aya di Désa Tanjungwangi Kacamatan Cicalengka;
- 2) struktur kaulinan barudak nu aya di Désa Tanjungwangi Kacamatan Cicalengka;
- 3) unsur sémiotik nu aya dina kaulinan barudak di Désa Tanjungwangi Kacamatan Cicalengka;

1.4 Mangpaat Panalungtikan

Saluyu jeung watesan sarta rumusan masalah nu geus dipedar di luhur, ieu panalungtikan miboga mangpaat tioritis jeung mangpaat praktis.

1.4.1 Mangpaat Tioritis

Pikeun ngajembaran kaweruh ngeunaan struktur jeung unsur sémiotik anu nyampak dina kaulinan barudak. Salian ti éta ogé bisa ngawanohkeun deui ka masarakat umum, ogé pikeun kamekaran budaya Sunda anu aya dina kaulinan barudak.

1.4.2 Mangpaat Praktis

Sacara praktis ieu panalungtikan miboga mangpaat pikeun sababaraha pihak, nya éta:

- 1) pikeun masarakat ieu panalungtikan dipiharep bisa dijadikeun bahan kasadaran sangkan ngawanohkeun kaulinan barudak ka anak incuna.

- 2) pikeun nu nalungtik ieu panalungtikan dipiharep bisa ngajawab sagala rupa kapanasaran ngeunaan struktur jeung istilah-istilah anu nyampak dina kaulinan barudak boh gerak boh kakawihana.
- 3) pikeun lembaga-lembaga kabudayaan dipiharep bisa leuwih merhatikeun kagiatan kabudayaan hususna kaulinan barudak anu aya di unggal wewengkon di Tatar Sunda.

1.5 Raraga Tulisan

Ieu skripsi téh disusun jadi lima bab. Anapon sistematika penulisan panalungtikan ieu nya éta:

BAB I ngawengku kasang tukang masalah, rumusan masalah, tujuan panalungtikan, mangpaat panalungtikan, sarta raraga tulisan;

BAB II ngawengku landasan tiori ngeunaan struktur jeung unsur semiotik dina kaulinan barudak. Dina ieu bab, eusina medar ngeunaan tatapakan tiori anu dipaké dina ngalaksanakeun ieu panalungtikan;

BAB III ngawengku métode panalungtikan, medar ngeunaan desain panalungtikan, ngumpulkeun data, lokasi panalungtikan jeung sumber data, jeung téhnik ngolah data;

BAB IV eusina ngeunaan hasil panalungtikan jeung pedaran, medar ngeunaan déskripsi, prak-prakan, jeung hasil nganalisis unsur sémiotik anu aya dina unggal kaulinan barudak di Désa Tanjungwangi Kacamatan Cicalengka; jeung

BAB V ngawengku kacindekan jeung saran. Panalungtik nepikeun kacindekan tina hasil panalungtikan anu geus dilaksanakeun, sarta harepan panalungtik pikeun kamajuan panalungtikan ka hareupna.